

MATEUSZ KOT

KOMUNIKOWANIE CZŁOWIEKA Z KOMPUTEREM – KONCEPCJE NAUK SPOŁECZNYCH A TEOLOGIA ŚRODKÓW SPOŁECZNEGO PRZEKAZU

WSTĘP

W podstawowych założeniach komputer miał spełniać dwie funkcje. Po pierwsze chciano zaprojektować maszynę usprawniającą pracę człowieka, która by ją przejęła i wykonała w sposób zautomatyzowany, optymalizując ją, skracając czas i koszty¹. Drugim kierunkiem rozwoju komputerów było usprawnienie komunikacji pomiędzy ludźmi, na początku ośrodkami badawczymi w celu szybkiej wymiany informacji². Ograniczenia technologiczne nie pozwalały na dynamiczny rozwój komputerów na początku pracy nad nimi, ale nie było to przeszkodą dla powstawania koncepcji filozoficznych dotyczących rozwoju i wykorzystania komputerów. Jedną z nich była idea sztucznej inteligencji, rzeczywistości wirtualnej oraz zróżnicowania komputera pod względem formy. Złożoność technologii, jaką jest komputer, z czasem pozwoliła na stawianie pytań dotyczących

¹ Por. R. Ligonnère, *Prehistoria i historia komputerów*, Wrocław 1992, s. 22-25.

² Por. A. Targowski, *Historia, teraźniejszość, przyszłość informatyki*, Łódź 2013, s. 30.

jego odniesienia do człowieka pod względem komunikacji oraz czy tę interakcję można nazwać w pełni wartościową komunikacją.

Historia komputerów ma swoje źródło w maszynach przeznaczonych do rachunków i obliczeń, której początku można poszukiwać w pierwszym urządzeniach automatyzujących proces liczenia. Początkowo oparte na interfejsach mechanicznych, później już tekstowych i graficznych (cyfrowych). Współczesny komputer został opracowany jako maszyna uniwersalna. Bierze się to z tego, że sam nie staje się fizycznym urządzeniem, którego funkcję w danej chwili pełni, ale matematycznym opisem maszyny symulowanej. Komputer ze względu na tę wszechstronność zastosowania może symulować działanie każdego urządzenia. Jego rozwój jest ograniczony tylko wyobraźnią człowieka³. Jednym z pragnień Turinga było zaprojektowanie maszyny posiadającej sztuczną inteligencję, za pomocą której mogłaby naśladować człowieka w sposobie jego myślenia. Miarą powodzenia tego projektu miał być wynik *testu Turinga*⁴.

W obecnych czasach komputer rozumiany jest jako urządzenie mogące przyjąć wielkość form, w tym także komputera stacjonarnego, smartfona, paczkomatu oraz innych urządzeń, u których podstaw leży zautomatyzowany proces w cyfrowym środowisku. Ponadto coraz więcej zadań wykonywanych jest przez jedno urządzenie skupiające w sobie coraz więcej możliwości. Urządzenia w trakcie rozwoju technologii upodabniają się do siebie, zaczynają pełnić podobne funkcje, choć w założeniach nie były z sobą tożsame. Tak rozumiany jest proces konwergencji⁵.

Człowiek korzystający z komputera wchodzi z nim w interakcję, którą można określić mianem komunikacji. Warto jednak dokładnie się przyjrzeć koncepcjom wywodzącym się z nauk społecznych oraz

³ Por. H. Rfeingold, *Narzędzia ułatwiające myślenie – historia i przyszłość metod poszerzania możliwości umysłu*, Warszawa 2003, s. 16.

⁴ Zob. A. M. Turing, *Computing machinery and intelligence*, „Mind” 1950/59(236), s. 433-460.

⁵ Por. T. Goban-Klas, *Media i komunikowanie masowe: teorie i analizy prasy, radia, telewizji i Internetu*, Kraków 1999, s. 27.

przyrównać je do tych wywodzących się z teologii środków społecznego przekazu. Zostanie to uczynione w dwóch celach: po pierwsze, aby określić, czy myśl zawarta w dokumentach Kościoła pokrywa się z koncepcjami społecznymi, a także czy szerokie pojęcie komunikowania się człowieka z komputerem jest stosowane przy jednoczesnym uogólnieniu mogącym podlegać niewłaściwej interpretacji.

PODSTAWA KOMUNIKOWANIA – ODDZIAŁYWANIE

Komputer to „urządzenie, które może wykonywać instrukcje zawierające dane w żądany sposób; przynajmniej część operacji realizując bez ingerencji człowieka. Komputery potrafią przetwarzać teksty, grafikę, symbole i muzykę równie dobrze jak liczby”⁶. Stanowi on „narzędzie do niezwykle szybkiego i niezawodnego przetwarzania informacji wg programu, który przechowuje w swojej pamięci. Komputer jest automatyczną fabryką, która na podstawie planu, jakim jest program, wytwarza produkt docelowy, czyli usługę informatyczną”⁷.

Coraz większa liczba odbiorców technologii komputerowych zwróciła uwagę badaczy, których obiektem zainteresować stała się relacja pomiędzy człowiekiem a komputerem lub człowieka z człowiekiem poprzez komputer. Zdaniem części z nich podstawą tej komunikacji jest informacja. Model komunikacji oparty na przekazie informacji zdaje się najlepiej odpowiadać komunikacji w środowisku komputerowym. Wyróżniane są jednak jeszcze inne modele komunikacji. Wykazują bowiem nie tylko techniczny przebieg komunikowania, ale rozszerzają je o cel komunikowania, który jest nieodłącznym elementem procesu. Mowa o modelach tj.: uzgadnianie znaczenia, perswazja

⁶ B. Pfaffenberger, hasło: *komputer*, w: *Słownik terminów komputerowych*, Warszawa 1999, s. 137.

⁷ Z. Płoski, hasło: *komputer*, w: *Informatyka. Słownik encyklopedyczny*, Wrocław 1999, s. 171.

oraz tworzenie społeczności⁸. Można tu zauważyć, że komunikacja posiada także wymiar społeczny, odnoszący się do człowieka.

Model komunikowania jako technicznego przekazu informacji ma swoje źródło w koncepcjach komunikowania z pierwszej połowy XX w. Wraz z rozwojem technologii, w tym komputerowych, wykazywano, że jest to jedynie proces przekazu informacji z jednego punktu do drugiego (nadawca, odbiorca). Chciano bowiem poznać prawdę o tym procesie, czerpiąc ze źródeł nauk matematycznych i technicznych (teoria Shannona i Weavera). W tym ujęciu wspomniana teoria zdawała się trafnie obrazować przekaz danych pomiędzy urządzeniami w ujęciu nauk informatycznych, matematycznych i telekomunikacyjnych. Wychodząc jedynie z takiego punktu, można dojść do wniosku, że roli użytkownika nie musi pełnić osoba⁹. Jej zadanie może przejąć technologia informatyczna, maszyna, a nawet sztuczna inteligencja¹⁰.

Jest to tzw. transmisyjne pojęcie komunikacji, które zostało ocenione przez wielu badaczy jako częściowe i wymagające rozszerzenia, pozbawione uniwersalności¹¹. Należy bowiem położyć większy akcent nie na transmisję, lecz oddziaływanie. Po przeprowadzeniu badań interdyscyplinarnych, przedstawiciele Szkoły Toronckiej ustalili, że „komunikacja polega nie tylko na przekazywaniu informacji, ale przede wszystkim jest czynnikiem określającym charakter rzeczywistości społecznej – i w dodatku czynnikiem podlegającym przekształceniom historycznym”¹².

⁸ Por. S. P. Morreale, B. H. Spitzberg, J. K. Barge, *Komunikacja między ludźmi*, Warszawa 2007, s. 33.

⁹ Zob. K. Szczechura, *Użytkownicy informacji: zarys problematyki*, w: E. Ścibor (red.), *Informacja naukowa w Polsce: tradycja i współczesność*, Olsztyn 1998, s. 107-137.

¹⁰ Por. hasło: *użytkownik*, w: *Encyklopedia Zarządzania*, <http://bit.ly/stv19-1-kot1>, (dostęp: 20.06.2017 r.).

¹¹ Por. M. Wendland, *Historia historii komunikacji w zarysie*, „Media–Kultura–Komunikacja Społeczna”, 2014 10(1), s. 13.

¹² Tamże, s. 17.

U podstaw komunikatu zawsze stoi treść, która zostanie komunikowana. „Informacja jest to treść oddziaływania: jego wielkość, zmiany w czasie i przestrzeni – traktowane w oderwaniu od pierwotnego fizycznego nośnika i wykorzystywane jako środki łączności systemów złożonych”¹³. Informacja jest także podstawą komunikacji międzyludzkiej, ponieważ media zmieniają jedynie formę komunikacji, a sama istota pozostaje niezmienna. Potwierdza to teoria M. McLuhana, który w swojej pracy *Zrozumieć media* porównuje światło elektryczne do konkretnego medium. Jest to przykład czystej informacji, aż do momentu, gdy zostanie wykorzystane w konkretnej sytuacji. W takim przypadku ta konkretna sytuacja staje się *treścią* światła. Jest to przykład kształtowania formy podejmowanych działań i ich interakcji¹⁴. Mass media są sprowadzone także przez innych badaczy do narzędzia komunikacji¹⁵, a ich funkcją jest przekaz informacji¹⁶.

P. Levinson zauważa, że to właśnie komunikacja stanowi cel nowych mediów – jednej z możliwości, jakie stwarza komputer i rozwijające się w jego obrębie technologie. Stwierdza, że informacja jest fundamentem komunikatu przekazywanego poprzez nowe media i media społecznościowe. Często nie wynika to z przeznaczenia medium, będącego jego podstawowym celem działania (np. Facebook), a pozornie jest funkcją poboczną¹⁷. Można z tego wywnioskować, że istotą komunikacji w nowych mediach jest przepływ informacji¹⁸, ale ze względu na ich charakter nie można ich oderwać od człowieka jako użytkownika, nadawcy i odbiorcy.

¹³ W. Nawrocki, *W poszukiwaniu istoty informacji*, w: J. Jadacki (red.), *Analiza pojęcia informacji*, Warszawa 2003, s. 17.

¹⁴ Por. M. McLuhan, *Zrozumieć media. Przedłużenie człowieka*, Warszawa 2004, s. 40.

¹⁵ Por. J. Gajda, *Edukacja w mediach*, Kraków 2010, s. 23.

¹⁶ Por. T. Goban Klas, dz. cyt., s.27.

¹⁷ Por. P. Levinson, *Nowe nowe media*, Kraków 2010, s. 17-18.

¹⁸ Por. E. Stasiak-Jazukiewicz, M. Jas-Koziarkiewicz, *Polityka Medialna w Unii Europejskiej*, Warszawa 2011, s. 20.

Widoczny jest także związek pomiędzy komunikowaniem a określoną kulturą. Każdy bowiem komunikat musi być zakodowany, aby mógł być nadany. Kodowanie polega na odpowiednim doborze słów, gestów, znaków, przypisanych konkretnie do danego kręgu kulturowego. J. Fiske pisał: „Zakładam, że każda komunikacja wymaga znaków i kodów. Znaki są artefaktami, [...] są konstruktami oznaczającymi. [...] Zakładam, że komunikacja jest centralną działalnością naszej kultury”¹⁹.

Aby odpowiednio komunikować, należy znać system kodów danej kultury, zwanych również formami symbolicznymi. Próbowano dostosowywać teorie korelacji pomiędzy kulturą a komunikowaniem do dominacji kultury nad technologią, przy zastosowaniu metodologii techniczno-przyrodniczej, jak było w przypadku teorii Shannona²⁰ oraz Turinga²¹. Jednak zdaniem M. McLuhana technologia nie jest zależna od kultury. To kultura jest zależna od technologii, która wyznacza kierunki rozwoju kulturze. Jest to określane jako determinizm technologiczny, który zmienia formy komunikowania się człowieka, co stanowi przyczynę do zmian w obszarze kultury²².

Proces komunikowania dobrze obrazuje schemat R. Osiepowicza Jakobsona²³, który uzupełnił klasyczną wersję procesu komunikacji społecznej zaproponowaną przez K.L. Bùchlera²⁴. Uwzględnia on sześć elementów składających się na proces komunikowania: nadawcę, odbiorcę, komunikat, kontekst, kod i kontakt. We współczesnej literaturze najbardziej zaakcentowana jest interakcja pomiędzy uczestnikami procesu komunikacji – odbiorcą i nadawcą. Mowa tutaj

¹⁹ J. Fiske, *Wprowadzenie do badań nad komunikowaniem*, Wrocław 2003, s. 16.

²⁰ Zob. C. Shannon, *A Mathematical Theory of Communicatoin*, „Bell System Technological Journal” 1948/3-4.

²¹ Zob. A. M. Turing, *The Collected Works of A. M. Turing*, Amsterdam, Londyn 1992.

²² Por. M. Dróždź, *Zrozumieć McLuhana – „Fenomenologia mediosfery”*, w: M. Dróždź, I. Fiut (red.), *Media światem człowieka*, Kraków–Kielce 2009, s. 82.

²³ Zob. R. Jakobson, *W poszukiwaniu istoty języka. Wybór pism*, t. 1, (red.) M. R. Mayenowa, Warszawa 1989.

²⁴ Zob. K. Bùhler, *Teoria języka*, Kraków 2004.

również o obustronnej interakcji i sprzężeniu zwrotnym, charakterystycznym dla komunikacji interpersonalnej.

W tym schemacie wyodrębniony jest nadawca, który dokonuje doboru kodów, za pomocą których pragnie jak najprecyzyjniej oddać treść komunikatu²⁵. Odbiorca dokonuje subiektywnego dekodowania komunikatu. Warto zwrócić uwagę na fakt, że już na tym etapie może dojść do minięcia się z zamierzonym początkowo przesłaniem. Po pierwsze nadawca mógł nieoptymalnie zakodować komunikat, kanał jakim został on przesłany być mógł być nieodpowiednio dopasowany do komunikatu, aż w końcu sam odbiorca w sposób subiektywny odczytał komunikat. Proces komunikowania się można uznać za podatny na złą interpretację, zwłaszcza zważywszy na fakt, że całości procesu towarzyszą szумы, czyli zakłócenia w odbiorze komunikatu oraz różnice w kontekście sytuacyjnym. Ważną cechą komunikowania jest sprzężenie zwrotne, które jest reakcją na odbiór komunikatu. Może to prowadzić do zaistnienia dialogu. Schemat można z powodzeniem stosować także do opisywania innych form komunikowania niż pomiędzy dwoma osobami – np. w mediach lub technologiach komputerowych.

W procesie komunikowania wyróżnia się pięć podstawowych poziomów warunkowanych liczbą odbiorców²⁶:

- intrapersonalne – zwane również wewnątrzosobowym. Odbiorcą i nadawcą komunikatu jest ta sama osoba.
- interpersonalne – międzyosobowe, zachodzące pomiędzy dwoma osobami.
- grupowe – w tym procesie uczestniczy grupa osób. Każdy z grupy może być odbiorcą i nadawcą komunikatu.
- instytucjonalne – komunikowanie konkretnej instytucji wewnątrz i na zewnątrz jej. Wymaga określonych wcześniej procedur, form i standardów.

²⁵ Por. B. Jamrożak, J. Sobczak, *Komunikacja interpersonalna*, Poznań 2000, s. 30.

²⁶ Por. D. McQuail, *Teoria komunikowania masowego*, Warszawa 2007, s. 36.

- masowe – odbywające się za pomocą mediów, bez ograniczonej liczby odbiorców oraz często czasu odbioru. „Przez komunikowanie masowe rozumie się taki rodzaj komunikowania zbiorowego pośredniego, które się charakteryzuje (1) instytucjonalnością i zbiorowym charakterem procesu wytwarzania przekazu, (2) technicznością (mechanicznością) kanału oraz (3) anonimowością, zróżnicowaniem i nieograniczonnością publiczności. Myśląc o komunikowaniu masowym za pomocą prasy (sensu largo) musimy dodać do tych cech jeszcze czwartą: periodyczny i zbiorowy charakter przekazów”²⁷.

Badacze wyróżniają także szósty poziom komunikowania – komunikowanie ekstrapersonalne, które zachodzi pomiędzy człowiekiem a bytem niehumanym, na przykład maszyną²⁸. Inni natomiast negują możliwość rozumienia tego jako pełnowartościowego komunikowania²⁹. Człowiek może komunikować, ale maszyna lub istota niebędąca człowiekiem zdolna jest tylko do transmisji danych³⁰.

KOMUNIKOWANIE JAKO SPOTKANIE OSÓB

W zależności od czasów, w jakich nauka Chrystusa była głoszona, Kościół dostosowywał formę swoich komunikatów do możliwości odbiorcy przy użyciu dostępnych technologii. W początkowych okresach była to mowa przekazywana ustnie, także przez Jezusa³¹ oraz źródła pisane w postaci np. listów. Obecnie wykorzystywany jest do tego również w przestrzeni komputerowej Internet, jako najbardziej rozwinięta forma komunikacji dostępna w historii. Kościół zauważa możliwości przekraczania ograniczeń wynikających z zasięgu tego

²⁷ W. Pisarek, *O mediach i języku*, Kraków 2007, s. 22.

²⁸ Por. E. Stasiak-Jazukiewicz, M. Jas-Koziarkiewicz, dz. cyt., s. 21.

²⁹ Por. M. Wendland, *Komunikowanie a wymiana informacji – pytanie o zakres pojęcia komunikacji*, „Homo Communicativus” 2008/3(1), s.18.

³⁰ Por. tamże.

³¹ Por. M. Sokołowski, *Kultura, Media, Komunikacja Wiary*, Olsztyn 2007, s. 163–164.

medium oraz dostrzega możliwości wpływu na życie wewnętrzne i społeczne użytkowników komputera³².

W dokumentach Kościoła o środkach społecznego przekazu zaznaczone jest, że źródło komunikacji wywodzi się z komunii, wspólnoty osób. Określenie to wywodzi się z łacińskiego *communio*. Ma to związek z komunikacją zachodzącą w Trójcy Świętej, istniejącej w doskonałej komunii, która nie pozostaje zamknięta na świat, ale wpływającej i rozszerzającej się również na ludzkość. Słowa pochodzące od Ojca są przekazywane człowiekowi poprzez Syna, który jest „Słowem odwiecznie wypowiedzianym przez Ojca”³³. Nie jest to jednak jedyny sposób komunikowania Ojca w dziele Zbawiania. Wcześniej miało to miejsce poprzez proroków. Wynika z tego, że Kościół komunikuje, ale też przez Kościół jest komunikowane Zbawienie udostępnione dzięki komunikowaniu pochodzącemu z komunii Trzech Osób Boskich.

Doskonałości przekazu komunikatu należy poszukiwać w osobie Jezusa, który nauczał poprzez słowo, ale nie samo słowo, gdyż było ono wzbogacone czynem przepełniającym Jego życie³⁴. Przemawiał nie z odległego miejsca, ale spomiędzy swojego ludu, z bliska. Wyrażał swoje myśli w sposób zrozumiały dla człowieka używając jego języka oraz kontekstu osadzonego w realiach życia odbiorców³⁵, określonej kulturze. Przypominał także, że komunikacja nie jest czynem obojętnym moralnie³⁶, a za słowa ponosi się odpowiedzialność³⁷. Ustanowił więc normy mające określić właściwy komunikat.

³² Por. Papieska Rada do Spraw Środków Społecznego Przekazu, *Etyka w Internecie*, n. 1.

³³ Papieska Rada do Spraw Środków Społecznego Przekazu, *Etyka w środkach społecznego przekazu*, n. 3.

³⁴ Tamże, n. 32.

³⁵ Por. Papieska Komisja do Spraw Środków Społecznego Przekazu, *Instrukcja duszpasterska Communio et progressio*, n. 11.

³⁶ Zob. J. Sobkowiak, *Komunikacja przejawem podmiotowości osoby*, w J. Olędzki (red.), *Teologia środków społecznego przekazu w naukach o mediach*, Warszawa 2018, s. 55–80.

³⁷ Zob. Mt 12, 34–37.

Składają się na niego: prawda³⁸ i służba człowiekowi, cechująca się solidarnością, miłością oraz głoszeniem prawdy o Zbawieniu³⁹.

Na potrzeby cywilizacji technicznej rozwijającej się w XX w., Kościół musiał opracować nowy sposób przedstawiania swoich wartości. Zauważono bowiem zmianę formy komunikowania. Zwrócono uwagę na nierozłączność komunikacji oraz rozwoju technologicznego, który przejawiał się poprzez komputeryzację i konwergencję kolejnych technologii mających wpływ na sfery życia codziennego. Okazało się, że zastosowanie komunikacji przy użyciu komputera stało się nieodwracalnym procesem i kierunkiem dalszego rozwoju⁴⁰. Rozwój technologiczny należy traktować jako szansę i możliwość na rozwój cywilizacji człowieka⁴¹.

Należy zaznaczyć, że „ludzka osoba i społeczność są celem i miarą stosowania środków społecznego przekazu; komunikacja powinna przebiegać od osoby do osoby i służyć integralnemu rozwojowi osób”⁴². Ten cel społeczny nie może być jednak oderwany od technicznego sposobu komunikowania, który polega w uproszczeniu na przekazie informacji. Jest on jednak uzupełniony o cel i sens komunikowania, czyli wymiar społeczny. Sama komunikacja pełni ważną rolę w budowaniu kontaktów międzyludzkich oraz relacji jakie zachodzą w społeczeństwie⁴³.

Komunikacja, jako jedna z najważniejszych możliwości upowszechnionych przez komputer, jest przedmiotem troski Kościoła, który w swoich dokumentach podkreśla jej znaczenie dla społeczeństwa. Informacje o komunikacji można odnaleźć w rozważaniach

³⁸ Por. Ef 4, 25-29.

³⁹ Por. Papieska Rada do Spraw Środków Społecznego Przekazu, *Etyka w środkach...*, dz. cyt., n. 32.

⁴⁰ Por. M. Sokołowski, dz. cyt. s. 166–167.

⁴¹ Por. M. Drożdż, *Teologiczne inspiracje w etyce mediów w świetle troski Kościoła o media*, w: J. Olędzki (red.), dz. cyt., s. 41.

⁴² Por. Papieska Rada do Spraw Środków Społecznego Przekazu, *Etyka w środkach...*, dz. cyt., n. 21.

⁴³ Papieska Komisja do Spraw Środków Społecznego Przekazu, *Instrukcja duszpasterska Communio et progressio*, n. 5.

poświęconych mediom tradycyjnym, które są fundamentem współczesnych form przekazu oraz tych poświęconych nowym technologiom, takim jak Internet.

Cel komunikacji, jaki jest wymieniony w *Communio et Progresio*, to budowanie wspólnoty międzyludzkiej poprzez częste wzajemne kontakty, jakie zostały umożliwione przez rozwijające się media. Współzycie i zjednoczenie ludzi stanowi najważniejszy skutek komunikacji, który ma swój doskonały przykład w Trójcy Świętej, gdzie trzy Osoby Boskie komunikują się pomiędzy sobą w sposób doskonały⁴⁴.

Aby tworzyć społeczności, które będą mogły wykorzystać komunikację do wzajemnego rozwijania się poprzez bardziej zażyłą relację, należy dążyć do wzajemnego poznania się osób komunikujących. Powinno się to przełożyć na autentyczności wspólnoty, która nie będzie wymieniać się jedynie poglądami oraz opisami własnych uczuć i przeżyć, ale osiągnie właściwy poziom komunikacji, jakim jest dawanie siebie w miłości. Stworzy to niepowtarzalną możliwość dialogu, który wyłoni na podstawie rzeczowej argumentacji czynniki do osiągnięcia dobra wspólnego. Jest to wypełnienie obowiązku mediów, który wyartykułował Jan Paweł II mówiąc, że obowiązkiem jest głoszenie prawdy i podkreślanie godności ludzkiej opartej na wolności i wzajemności⁴⁵.

Wyraźnie podkreślonym aspektem komunikacji jest pluralizm poglądowy i kulturowy, które nie mogą być oderwane od wymiaru społecznego, ludzkiego. Zauważenie drugiego człowieka i otwartość na niego może być osiągnięta w wymiarze globalnym jedynie przy właściwym i umiętynym uczestnictwie w procesie komunikacji⁴⁶.

⁴⁴ Por. Papieska Rada do Spraw Środków Społecznego Przekazu, *Etyka w środkach...*, dz. cyt., n. 8.

⁴⁵ Zob. Jan Paweł II, Środki przekazu cenną pomocą dla tych, którzy szukają Ojca, Orędzie na XXXIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu; por. Papieska Komisja do Spraw Środków Społecznego Przekazu, *Instrukcja duszpasterska Aetatis novae*, n. 10; por. Papieska Komisja do Spraw Środków Społecznego Przekazu, *Instrukcja duszpasterska Communio...*, dz. cyt., n. 20.

⁴⁶ Por. Franciszek, *Przekaz dla kultury spotkania*, Orędzie na XLVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu (24.01.2014).

Chodzi o aktywne i wartościowe zaangażowanie, które polega nie tylko na nadawaniu komunikatów, lecz także kompetentnym ich odbiorze, czym kieruje troska o drugiego człowieka. Mowa nie tylko o komunikacji rozumianej jako masowej, lecz także interpersonalnej, gdzie komunikuje się nie tylko słowem, lecz także gestem, mimiką, milczeniem lub słuchaniem⁴⁷.

Komunikacja nie może być rozpatrywana jedynie jako narzędzie. Staje się czymś więcej – środowiskiem życia człowieka⁴⁸. Jest to przestrzeń nie tylko komunikowania, lecz także spotkania, pogłębiania swojej wiedzy i budowania relacji⁴⁹. Wymagany jest do tego szacunek do drugiego człowieka oraz jego odmiennych poglądów. Dopiero w takich warunkach może rozwijać się debata i dialog.

PODSUMOWANIE

Nauki zajmujące się określeniem, czym jest proces komunikowania rozróżniają to pojęcie ze względu na nadawcę komunikatu. Przedstawiciele nauk społecznych zauważają, że w procesie komunikowania dopełnieniem jest aspekt społeczny, a obecność w procesie człowieka stanowi o pełnowartościowej komunikacji niebędącej jedynie technicznym przepływem informacji (charakterystycznym głównie dla maszyn np. komputerów).

Sam proces komunikowania służy rozwojowi człowieka poprzez dialog i kształtuje się przy otwarciu na inne kultury oraz światopoglądy. Ma stanowić możliwość tworzenia wspólnoty poszukującej prawdy i otwartej na dyskusje. Kościół widzi w rozwoju technologicznym naturalny postęp oraz tworzenie się przestrzeni do realizacji powierzonych mu zadań. Konieczne jest jednak zrozumienie zasad

⁴⁷ Por. Benedykt XVI, *Milczenie i słowo drogą ewangelizacji*, Orędzie na XLVI Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu (24.01.2012).

⁴⁸ Por. Franciszek, *Audienca dla uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej Rady do spraw Środków Społecznego Przekazu* (21.09.2013).

⁴⁹ Por. Benedykt XVI, *Serwisy społecznościowe: portale prawdy i wiary; nowe przestrzenie ewangelizacji*, Orędzie na XLVII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu (24.01.2013).

komunikacji, aby w pełni w niej uczestniczyć. Rozpoznanie i dostrzeżenie szans oraz zagrożeń może pozwolić na świadome i kompetentne użytkowanie komputerów jako narzędzi komunikacji.

Człowiek komunikuje się przez technologie komputerowe z pominięciem jedności czasu i przestrzeni – także przez swoje działa, których można odnaleźć coraz więcej w rozwijającej i rozszerzającej się przestrzeni Internetu. Może zastanawiać jednak, czy człowiek dzięki komputerowi może prowadzić komunikację samego ze sobą w myśl komunikowania intrapersonalnego. Pytanie, na które znalezienie odpowiedzi wydaje się konieczne, brzmi: czy człowiek komunikując się sam ze sobą (intrapersonalnie) może w tej komunikacji użyć komputera jako pośrednika, i czy w takim przypadku można wykorzystać w tym celu sztuczną inteligencję?

Streszczenie

Artykuł ma na celu próbę określenia czy w świetle teologii środków społecznego przekazu można mówić o komunikowaniu człowieka z komputerem. Czy możliwe jest w pełni wartościowe komunikowanie na płaszczyźnie człowiek – maszyna? Aby wziąć udział w dyskusji na ten temat koniecznym wydaje się wykazanie zależności pomiędzy nauczaniem Kościoła w ujęciu technologii i mediów na temat procesu komunikowania a ujęciem sformułowanym przez nauki społeczne i techniczne. Wyniki zostaną ujęte w formie refleksji ukazującej wielopłaszczyznowe ujęcie komunikowania, z których można wyszczególnić główne obszary tj. komunikowanie człowieka z człowiekiem za pośrednictwem komputera, oraz komunikowanie człowieka z komputerem – urządzeniem. Jako punkt wyjściowy do dalszej refleksji zostanie nierozstrzygnięte pytanie: Czy człowiek może komunikować się sam ze sobą używając do tego komputera jako narzędzia komunikacji wewnętrznej i refleksji.

Słowa kluczowe: Teoria komunikowania, środki społecznego przekazu, media.

Summary

The article aims to try to determine whether in the light of theology, the means of social communication can be talked about communicating man with a computer.

Is it possible to fully communicate on the human-machine plane? To participate in the discussion on this subject, it seems necessary to show the relationship between the teaching of the Church in terms of technology and media on the subject of the communication process and the formulation formulated by social and technical sciences. The results will be presented in the form of reflection showing a multi-faceted approach to communication, from which one can specify the main areas, i.e. communicating a human with a human through a computer, and communicating a human with a computer – a device. As a starting point for further reflection, the question will remain unanswered: Can a person communicate with himself using a computer as a tool for internal communication and reflection.

Key words: Theory of communication, social communication, media.

Bibliografia

Wykaz dokumentów Kościoła

- Benedykt XVI, Milczenie i słowo drogą ewangelizacji, Orędzie na XLVI Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu (24.01.2012).
- Benedykt XVI, Serwisy społecznościowe: portale prawdy i wiary; nowe przestrzenie ewangelizacji, Orędzie na XLVII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu (24.01.2013).
- Franciszek, Audiencja dla uczestników zgromadzenia plenarnego Papieskiej Rady do spraw Środków Społecznego Przekazu (21.09.2013).
- Franciszek, Przekaz dla kultury spotkania, Orędzie na XLVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu (24.01.2014).
- Jan Paweł II, Orędzie na XXXIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, Środki przekazu cenną pomocą dla tych, którzy szukają Ojca, Rzym 1999.
- Papieska Komisja do Spraw Środków Społecznego Przekazu, Instrukcja duszpasterska Aetatis novae, Rzym 1992.
- Papieska Komisja do Spraw Środków Społecznego Przekazu, Instrukcja duszpasterska Communio et progressio, Rzym 1971.
- Papieska Rada do Spraw Środków Społecznego Przekazu, Etyka w Internecie, Rzym 2002.
- Papieska Rada do Spraw Środków Społecznego Przekazu, Etyka w środkach społecznego przekazu, Rzym 2000.

Pozycje pozostałe ???###

- Bühler K., *Teoria języka*, wyd. Universitas, Kraków 2004.
- Drożdż M., *Teologiczne inspiracje w etyce mediów w świetle troski Kościoła o media*, w: J. Olędzki (red.), *Teologia środków społecznego przekazu w naukach o mediach*, wyd. UKSW, Warszawa 2018, s. 39 – 54.
- Drożdż M., *Teologiczne inspiracje w etyce mediów w świetle troski Kościoła o media*, w: J. Olędzki (red.), *Teologia środków społecznego przekazu w naukach o mediach*, wyd. UKSW, Warszawa 2018, s. 39-54.
- Drożdż M., *Zrozumieć McLuhana – „Fenomenologia mediosfery”*, w: M. Drożdż, I. Fiut (red.), *Media światem człowieka*, wyd. Jedność, Kraków – Kielce 2009, s. 81–98.
- Encyklopedia Zarządzania, hasło: użytkownik, <http://bit.ly/stv19-1-kotl> (dostęp: 20.06.2017 r.).
- Fiske J., *Wprowadzenie do badań nad komunikowaniem*, wyd. Astrum, Wrocław 2003.
- Gajda J., *Edukacja w mediach*, wyd. Oficyna wydawnicza Impuls, Kraków 2010.
- Goban – Klas T., *Media i komunikowanie masowe: teorie i analizy prasy, radia, telewizji i Internetu*, wyd. PWN, Kraków 1999.
- Jakobson R., *w poszukiwaniu istoty języka. Wybór pism, t. 1*, (red.) M. R. Maye-nowa, wyd. PIW, Warszawa 1989.
- Jamrożek B., Sobczak J., *Komunikacja interpersonalna*, wyd. Oficyna Ekonomiczna Wydawnictwa eMPI2, Poznań 2000.
- Levinson P., *Nowe nowe media*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2010.
- Ligonnière R., *Prehistoria i historia komputerów*, wyd. Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1992.
- McLuhan M., *Zrozumieć media. Przedłużenie człowieka*, wyd. Wydawnictwo Naukowo Techniczne, Warszawa 2004.
- McQuail D., *Teoria komunikowania masowego*, wyd. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
- Morreale S. P., B. H. Spitzberg, J. K. Barge, *Komunikacja między ludźmi*, wyd. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
- Nawrocki W., *W poszukiwaniu istoty informacji*, w: J. Jadacki (red.): *Analiza pojęcia informacji*, wyd. Semper, Warszawa 2003, s. 17-26.
- Pfaffenberger B., hasło: komputer, w: *Słownik terminów komputerowych*, wyd. Prószyński i S-ka, Warszawa 1999.
- Pisarek W., *O mediach i języku*, wyd. Universitas, Kraków 2007.
- Płoski Z., hasło: komputer, Płoski Z., hasło: użytkownik, w: *Informatyka. Słownik encyklopedyczny*, wyd. Wydawnictwo Europa, Wrocław 1999.

- Rfeingold H., Narzędzia ułatwiające myślenie – historia i przyszłość metod poszerzania możliwości umysłu, wyd. Wydawnictwo Naukowo Techniczne, Warszawa 2003.
- Shannon C., a Mathematical Theory of Communicatoin, „Bell System Technological Journal” 1948/3-4.
- Sobkowiak J., Komunikacja przejawem podmiotowości osoby, w J. Olędzki (red.) „Teologia środków społecznego przekazu w naukach o mediach”, Warszawa 2018, s. 55 – 80.
- Sokołowski M., Kultura, Media, Komunikacja Wiary, wyd. Algraf, Olsztyn 2007.
- Stasiak-Jazukiewicz E., M. Jas-Koziarkiewicz, Polityka Medialna w Unii Europejskiej, wyd. Poltekst, Warszawa 2011.
- Szczuchura K., Użytkownicy informacji: zarys problematyki, w: E. Ścibor (red.), Informacja naukowa w Polsce: tradycja i współczesność, wyd. Wyższa szkoła pedagogiczna, Olsztyn 1998, s. 107-137.
- Targowski A., Historia, terażniejszość, przyszłość informatyki, wyd. Politechniki Łódzkiej, Łódź 2013.
- Turing A. M., Computing machinery and intelligence, „Mind” 1950/59(236), s. 433-460.
- Turing A. M., The Collected Works of A. M. Turing, wyd. North Holland, Amsterdam, Londyn 1992.
- Wendland M., Historia historii komunikacji w zarysie, w: „Media–Kultura–Komunikacja Społeczna”, 2014 10(1), s. 11-27.
- Wendland M., Komunikowanie a wymiana informacji–pytanie o zakres pojęcia komunikacji, „Homo Communicativus” 2008/3(1), s.17-26.